

TÜRKİYE'DEKİ ÜNİVERSİTELERİN İŞLETME LİSANS PROGRAMLARINDA YER ALAN MUHASEBE DENETİMİ EĞİTİMİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Gülçin KAZAN¹

ÖZET

Sermaye piyasalarında yaşanan değişim, bilgi kullanıcılarının artan bilgi ihtiyaçları ve küresel boyutta ortaya çıkan ve ülke ekonomilerini olumsuz etkileyen şirket skandalları (Enron, Worldcom vb.) denetim olgusunun yapısını değiştiren önemli etkiler meydana getirmiş ve denetçinin sorumluluğunu artırmıştır. Bu doğrultuda, önemi giderek artan denetim mesleğini yerine getirecek kişilerin uzmanlık kazanması amacıyla muhasebe ve denetim alanında yeterli bilgi ve donanımı kazandıracak mesleki eğitim almasının önemi büyüktür. Denetim mesleğinin gerektirdiği mesleki bilgiye sahip olmak ve mesleğin uygulamasındaki zorluklar göz önünde bulundurulduğunda, mesleki eğitimin lisans düzeyinde verilmeye başlanması büyük önem arz etmektedir.

Denetim mesleğinin süreç içerisinde yaşadığı değişim ve artan önemi akademik hayatı da etkilemiş, üniversitelerde verilen derslerin de bu değişime uyum sağlayacak şekilde düzenlenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Özellikle üniversitelerin ilgili fakülteleri işletme programlarında muhasebe denetimine ilişkin derslere yer verilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu çalışmada, Türkiye'de devlet ve vakıf üniversitelerinde lisans düzeyinde verilen işletme eğitiminde muhasebe denetimine ilişkin derslerin verilme düzeyi ve ders içerikleri araştırılarak, bu kapsamda üniversitelerdeki ilgili lisans programlarında, muhasebe denetimi eğitiminin denetim mesleğine sağlayabileceği katkı ortaya konularak, bu katkıyı artırabilmek adına örnek bir ders içeriği oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe Denetimi, Muhasebe Eğitimi, Ders İçeriği.

A RESEARCH ON AUDITING EDUCATION IN THE UNIVERSITY BUSINESS UNDERGRADUATE PROGRAM IN TURKEY

ABSTRACT

Changes in capital markets, increasing information needs of information users, corporate scandals (such as Enron, Worldcom) that occur globally and adversely affect country economies have created important effects that have changed the structure of the audit phenomenon and increased the responsibility of the auditor. Accordingly, it is important for those who will perform the auditing profession, whose importance is increasing, to receive vocational training to gain sufficient knowledge

¹ Dr.Öğr.Üyesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü, gulcin.yildirim@izu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3877-6774

*Yazar(lar) herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Geliş Tarihi: 12.10.2020 / Kabul Tarihi: 08.12.2020 Çalışma Türü: Araştırma Makalesi

in the field of accounting and auditing in order to gain expertise. Considering the professional knowledge required by the audit profession and the difficulties in the practice of the profession, it is of great importance to start vocational training at the undergraduate level.

The change and increasing importance of the audit profession in the process has also affected the academic life, and the need to organize the courses given at universities in a way to adapt to this change has emerged. It has become a necessity to include courses on auditing in the business programs of the relevant faculties of universities. In this study, It is aimed to investigate the level of delivery of courses and course content related to auditing in Turkey. In this context, an example course content has been created in order to increase this contribution in the relevant undergraduate programs at universities by emphasizing the contribution that auditing education can provide to the auditing profession.

Key Words: Auditing, Accounting Education, Course Content.

GİRİŞ

Globalleşme süreci birçok alanda olduğu gibi denetim alanını da önemli derecede etkilemiştir. Sermaye piyasalarında ki değişim, bilgi kullanıcılarının artan bilgi ihtiyaçları, küresel boyutta ortaya çıkan ve ülke ekonomilerini olumsuz etkileyen şirket skandalları (Enron, Worldcom gibi) denetim olgusunun yapısını değiştiren önemli etkiler meydana getirmiştir. Özellikle dünya çapında yaşanan şirket skandalları sonrasında bilgi kullanıcılarının sunulan finansal bilgiye karşı sarsılan güvenlerinin tekrardan sağlanabilmesi adına işletmeler tarafından hazırlanan finansal bilgilerin denetimi büyük önem arz etmektedir (Bezirci & Karasioğlu, 2011). Tüm bu gelişmeler muhasebe denetiminin önemini ve denetçi sorumluluğunu artırmıştır.

Bozkurt (2000) muhasebe denetimini şu şekilde tanımlamaktadır; “Denetim, bir ekonomik birim veya döneme ait bilgilerin önceden belirlenmiş ölçütlere olan uygunluk derecesini araştırmak ve bu konuda bir rapor düzenlemek amacıyla bağımsız bir uzman tarafından yapılan kanıt toplama ve değerlendirme sürecidir”.

Türkiye’de denetim faaliyetlerinin mevcut yasal düzenlemelere uygunluğunun ve bu faaliyetlerin denetim standartlarına uygun olarak yürütülüp yürütülmediğinin takibi Kamu Gözetim Kurumu (KGK) tarafından yapılmaktadır. KGK’nın başlıca görevlerine baktığımızda yetkilendirme, denetimde birlik, güven ve kaliteyi sağlamak, ilgili standartları oluşturmak ve yayınlamak olduğu görülmektedir.

KGK’nın yetkilendirme görevi çerçevesinde bağımsız denetçi olabilmek için gereken koşullardan biri “Hukuk, iktisat, maliye, işletme, muhasebe, bankacılık, kamu yönetimi ve siyasal bilgiler dallarında eğitim veren fakülte ve yüksekokullardan veya denkliği Yükseköğretim Kurulunca tasdik edilmiş yabancı yükseköğretim kurumlarından en az lisans seviyesinde mezun olması veya diğer öğretim dallarından lisans seviyesinde mezun olmakla beraber bu fıkrada belirtilen bilim dallarından en az lisansüstü seviyesinde diploma almış olması,” maddesi ile ifade edilmiştir (<https://www.kgk.gov.tr>).

Bu bağlamda lisans düzeyinde ilgili maddede belirtilen alanlarda eğitim almış olmak bir anlamda mesleğe başlamadan önce temel bir bilgi düzeyine sahip olmak açısından önem arz etmektedir. Muhasebe denetimi eğitiminin Kanunda sayılanlar arasında en yoğun olarak verildiği bölümler işletme bölümleridir.

Bu çalışmada, Türkiye'deki üniversitelerde muhasebe denetimine ilişkin işletme bölümlerinde verilen derslerin düzeyinin incelendiği bir içerik analizi yapılmıştır. Araştırmada ilk olarak devlet ve vakıf üniversitelerinde işletme bölümleri belirlenmiştir. Üniversitelerde muhasebe denetimi eğitiminin düzeyi, işletme bölümlerinin ders planlarına dahil edilip edilmediği, ders planına dahil edildikleri takdirde, seçmeli / zorunlu ders olma durumu, derslerin haftada kaç saat olduğu belirlenerek araştırılmıştır. Ayrıca muhasebe denetimi eğitimi verilen işletme bölümlerindeki ilgili derslerin içeriği incelenerek eğitimde uygulanabilecek örnek ders içeriği önerisi hazırlanmıştır.

1. MUHASEBE DENETİMİNİN GELİŞİM SÜRECİ VE DENETİM MESLEĞİNİN GELİŞİMİNDE ÜNİVERSİTE EĞİTİMİNİN ÖNEMİ

1.1. MUHASEBE DENETİMİNİN GELİŞİM SÜRECİ

Yapılan araştırmalar denetimin M.Ö. 3000 yıllarına kadar uzandığını göstermekle birlikte (Bezirci & Karasioğlu, 2011), denetim mesleği biçimsel yapısına Sanayi Devrimi sonrasında kavuşmuştur (Doğan & Hilal, 2019).

1900'lü yılların başlarında modern denetim çalışmaları belge denetimi şeklinde gelişme göstermiştir. 1930'lu yıllardan itibaren ise finansal tablolar bir bütün olarak incelemeye tabi tutulmuştur (Bozkurt, 2012). Teknolojik gelişmeler ve büyüyen işletme yapıları 1960-1990 yılları arasında denetimde teknolojik uygulamaların kullanımını ve denetçinin önemini arttırmıştır (Yücel, 2016). 2000'li yıllardan sonra ortaya çıkan şirket skandalları sonucu, "Risk Odaklı Denetim" kavramı ortaya çıkmıştır (Saçaklı, 2011).

Türkiye'de denetimin tarihsel gelişimini Cumhuriyet öncesi ve sonrası dönem olarak ele almak mümkündür. Osmanlı döneminde denetim mali nitelikte olup amacı devlet gelir ve giderlerinin izlenmesi olmuştur (Uzay, Taç, & Erciyes, 2009). Cumhuriyet sonrası dönemde, denetimin mahkemelerde bilirkişi faaliyetleri ile başladığı söylenebilir. Denetimin Cumhuriyet sonrası dönemdeki süreci Tablo 1'de özetlenmiştir.

Tablo 1. Denetimin Türkiye'de Gelişimi

1926-1934	Denetleme yetkisi, sadece iyi tanınan meslek mensuplarına verilmiştir.
1942	Muhasebe Mesleğinin örgütlenme ihtiyacı için, Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği kurulmuştur.
1970'ler	Fonlarını yurtdışından temin edenlerin ve Bankaların isteğiyle, uluslararası denetim firmalarının Türkiye'deki üye firmaları, bağımsız denetim yapmaya başlamıştır.
1987-1988	-Bankalar 1987 yılında bağımsız denetime tabi olmuştur. -Sermaye Piyasası Kurulu 1988 yılında denetim ilke ve kurallarını tebliğ etmiştir.
1989-Halen	- 3568 sayılı SMMM ve YMM kanunu 1989 yılında çıkarılmıştır. -Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu 1999 yılında kurulmuştur. -Türkiye Denetim Standartları 2003 yılında kurulmuştur. -2011 yılında, 660 Sayılı KHK ve 6102 sayılı TTK yürürlüğe girmiştir.

Kaynak: (Deniz & Aydın, 2018)

Dünyadaki gelişmeler doğrultusunda Türkiye'de de süreç içerisinde denetim kavramı daha da önemli hale gelmiştir. Bankalarla birlikte 1987 yılında başlayan bağımsız denetim, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından bağımsız denetim hakkında yayınlanan ilk yönetmelik olan "Sermaye Piyasasında Bağımsız Dış Denetleme Hakkındaki Yönetmelik" ile SPK'ya tabi şirketler için zorunlu hale gelmiştir. 1989 yılında halka açık şirketler kapsama dahil edilmiştir (Sakin Çapal, 2017). 2011 yılında yürürlüğe giren 6102 sayılı TTK ile denetim yeniden şekillenmiştir. Akabinde 660 Sayılı KHK ile Kamu Gözetimi,

Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu kurulmuş ve bağımsız denetimin tek elden kontrolü sağlanmıştır.

1.2. DENETİM MESLEĞİNİN GELİŞİMİNDE ÜNİVERSİTE EĞİTİMİNİN ÖNEMİ

Bağımsız denetim mesleği, mesleki bilgi ve tecrübeye dayalı bir meslektir. Uluslararası genel kabul görmüş denetim standartları içerisinde yer alan genel standartlar yeterli mesleki bilgi ve deneyime sahip olmayı gerekli kılar. Standartta belirtilen mesleki bilgi ve yeterlilik üniversitede edinilen bilgi, meslekte edinilen deneyim ve meslek içi eğitim programları yolu ile elde edilir (Erçişek, 2016).

Denetim konusunda üniversite eğitiminin geçmişine baktığımızda, 1968 yılında İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi'nde, AICPA tarafından yayınlanan denetim standartları kapsamında denetim eğitimi başlatılmış, akabinde 1970'li yılların sonunda "Muhasebe Uzmanlığı" Yüksek Lisans programı açılmıştır (Türker, 2006).

Türkiye'de doğrudan denetim başlığı altında eğitim veren üniversite veya eğitim kurumu bulunmamaktadır. Denetim eğitimi üniversitelerin özellikle iktisadi ve idari bilimler ve işletme fakültelerinde verilmektedir. Ayrıca meslek yüksekokulları ve yüksek lisans ve doktora seviyesinde de bu dersin verildiği örnekler mevcuttur. Üniversitede alınan eğitim ile Denetçi unvanı kazanılması mümkün olamamaktadır.

Ülkemizde denetim alanını düzenleyici kurum olan Kamu Gözetim Kurumu (KGK) tarafından yayınlanan Bağımsız Denetim Yönetmeliğinin "Denetçilerin yetkilendirilmesi" başlıklı 14 üncü maddesinin birinci fıkrası (a) bendi uyarınca, bağımsız denetçi olabilmek için; "Hukuk, iktisat, maliye, işletme, muhasebe, bankacılık, kamu yönetimi ve siyasal bilgiler dallarında eğitim veren fakülte ve yüksekokullardan veya denkliği Yükseköğretim Kurulunca tasdik edilmiş yabancı yükseköğretim kurumlarından en az lisans seviyesinde mezun olması veya diğer öğretim dallarından lisans seviyesinde mezun olmakla beraber bu fıkrada belirtilen bilim dallarından en az lisansüstü seviyesinde diploma almış olması" koşulu aranmaktadır (<https://www.kgk.gov.tr>).

Yönetmelikte belirtilen okullarda eğitim gören ve geleceğin denetim mesleğinin uygulayıcısı olacak öğrencilerin mezuniyet sonrası denetim mesleğine ilişkin sürece uyum sağlamaları mesleğin gelişimi ve kalitesi anlamında oldukça büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle de üniversitelere büyük görevler düşmektedir. İlgili yüksekokul, fakülte ve enstitülerin ders programlarını ve ders içeriklerini muhasebe denetimini de içerek biçimde düzenlemeleri oldukça önemlidir. Özellikle lisans düzeyinde yeterli derecede muhasebe denetimi dersinin okutulmasının denetim mesleğinin kalitesini olumlu yönde etkileyeceği açıktır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Literatürde Muhasebe eğitimi alanında yapılan çok sayıda çalışma bulunmakla birlikte sadece denetim eğitimi kapsamına alan çalışmalar bulunmamaktadır. Bu kapsamda muhasebe eğitimi çalışmaları arasında denetim eğitime de yer veren çalışmalardan birkaçı aşağıda sunulmuştur;

Türkiye'de muhasebe eğitimine yönelik yaptıkları çalışmalarında Gücenme ve Arsoy (2006), lisans düzeyinde eğitim veren 60 üniversitenin programlarında muhasebe denetiminin yerinin yüzde 75, yüksek lisans düzeyinde ise 49 üniversitenin eğitim programlarında yüzde 43, 21 üniversitenin doktora programlarında ise oranın yüzde 33 olduğunu saptamışlardır (Gücenme ve Arsoy, 2006).

Uzay vd. (2009) Türkiye’deki muhasebe eğitiminin geçmiş ve bugününe ilişkin yaptıkları çalışmada Türkiye’deki üniversitelerin işletme anabilim dalında yer alan programlarında muhasebe denetimi alanında farklı isimlerle dersler bulunduğunu, muhasebe denetimi dersi haricinde iç denetim, iç kontrol ve faaliyet denetimi adları ile dersler verildiğini tespit etmişlerdir (Uzay, Tanç, & Erciyes, 2009).

Uzay ve Tanç (2013), Türkiye’deki devlet ve vakıf üniversitelerinin dört yıllık muhasebe ve denetim lisans programları, iktisadi ve idari bilimler fakülteleri, işletme fakülteleri ve ticari bilimler fakülteleri işletme lisans eğitim programlarındaki denetim derslerini yurt dışındaki 30 üniversite ile karşılaştırmışlardır. Çalışmada devlet ve vakıf üniversitelerinin işletme bölümlerindeki muhasebe derslerinin müfredat içerisinde ağırlıkça fazla olduğu ancak denetim mesleği açısından ihtiyaca karşılık verebilecek sayıda ders olmadığını vurgulamışlardır.

Gündüz (2018), Yükseköğretim Kurulu’na bağlı 112 devlet üniversitesi, 68 vakıf üniversitesi ve 5 vakıf meslek yüksekokulunun önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora programlarındaki muhasebe, finansal raporlama ve denetim standartlarına ait dersleri inceleyerek, toplamda Türkiye’deki üniversitelerin yüzde 18’nin önlisans, yüzde 36’sının lisans, yüzde 44’ünün yüksek lisans ve yüzde 34’ünün doktora programlarında muhasebe standartları, finansal raporlama standartları ve denetim standartlarına ilişkin derslere yer verildiğini ortaya koymuştur (Gündüz, 2018).

Yıldız ve Akyel (2018), yeni muhasebe uzmanlık alanlarının Türkiye’deki devlet ve vakıf üniversitelerinin ilgili fakültelerindeki işletme bölümlerinde hangi düzeyde verildiğine ilişkin yaptıkları araştırmada, üniversitelerin işletme bölümü programlarında yeni uzmanlık alanları içerisinde “denetim” uzmanlık alanının en fazla sayıda yer aldığını tespit etmişlerdir (Yıldız & Akyel, 2018).

3. YÖNTEM VE BULGULAR

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE KAPSAMI

Bu çalışmada, denetim mesleğinin sahip olduğu önem çerçevesinde Türkiye’deki devlet ve vakıf üniversitelerinin ders programları incelenerek İşletme Bölümlerinin ders programlarındaki muhasebe denetimi eğitiminin yeterliliği incelenmiştir. Bu amaçla üniversitelerde muhasebe denetimine ilişkin verilen derslerin belirlenmesi ve içeriklerinin incelenmesi yöntemi ile aşağıdaki verilere ulaşılmaya çalışılmıştır;

- Üniversitelerde muhasebe denetimi derslerinin yoğunluğu,
- Devlet üniversitelerinde mi, vakıf üniversitelerinde mi daha yoğun olarak muhasebe denetimi dersi verildiği, ,
- Muhasebe denetimi derslerinin zorunlu veya seçmeli ders olma durumu,
- Muhasebe denetimi eğitiminin hangi ad ve içerikle verildiği.

Bu amaç doğrultusunda, Haziran 2020 tarihi itibarıyla, Yükseköğretim Kurulu’na bağlı üniversitelerin bünyesinde yer alan fakülteler incelenerek, işletme bölümü yer alan fakültelerin eğitim programları araştırma kapsamına alınmıştır (www.yok.gov.tr). Bu kapsamda; ilgili fakülteler işletme bölümlerinde muhasebe denetimi dersinin yer alıp almadığı ve muhasebe denetimi dersine ilişkin içerik analiz edilmiştir.

3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmada gerekli veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Türkiye’de eğitim veren üniversitelerin ilgili fakültelerinin işletme bölümlerinin internet sayfaları incelenerek ilgili eğitim kurumlarının lisans programlarındaki ders planları ile ders içeriklerine ulaşılmış ve muhasebe denetimine ilişkin derslerin üniversitelerde verilme düzeyi ile ilgili tespitler yapılmıştır.

3.3. ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI

3.3.1. Üniversitelerin İşletme Bölümleri ve Muhasebe Denetimi Derslerine İlişkin Bulgular

Haziran 2020 tarihi itibarıyla Yükseköğretim Kurulu’na bağlı olarak faaliyet gösteren 208 üniversite bulunmaktadır. Bu üniversitelerden 130 adedi Devlet üniversitesi, 78 adedi vakıf üniversitesidir. Vakıf üniversitelerinin 4 adedi Meslek Yüksek Okulu olup, 8 üniversitenin ise internet sitesine erişim sağlanamamıştır. MYO ve erişim sağlanamayan üniversiteler toplamı olan 12 üniversite araştırma dışı bırakılmıştır. Söz konusu üniversitelerde bazılarında birden fazla olmak üzere 157 adet işletme bölümü olduğu tespit edilmiştir. Tüm üniversitelerin İşletme bölümlerinin bulunduğu fakültele göre dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Üniversiteler, Fakültele Göre İşletme Bölümü Dağılımı

Fakülteler	İşletme Bölümü		Toplam
	Devlet	Vakıf	
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	75	37	112
İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi	5	1	6
İktisat Fakültesi	1		1
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi		1	1
İşletme Fakültesi	18	6	24
İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi	2	7	9
Siyasal Bilgiler Fakültesi	1	1	2
Yönetim Bilimleri Fakültesi	1	1	2
Toplam	103	54	157

Tablo 2’de görüldüğü üzere İşletme bölümü farklı adlarla adlandırılan 8 ayrı fakültede yer almaktadır. Üniversitelerde lisans eğitimi verilen 157 adet işletme bölümünün 112’si İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinin, 24’ü İşletme Fakültelerinin, 9’u İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesinin, 6’sı İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesinin, 2’si Siyasal Bilgiler Fakültesinin, 2’si Yönetim Bilimleri Fakültesinin 1’i İktisat Fakültesinin ve 1’i de İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesinin bünyesinde yer almaktadır.

İşletme bölümlerinde verilen muhasebe denetimi dersine ilişkin detaylı çalışma noktasında 16’sı devlet 11’i vakıf üniversitesi olmak üzere 27 bölümde muhasebe denetimi dersi verilmediği tespit edilmiştir. 11 adet üniversitenin ise (3’ü vakıf üniversitesi) İşletme bölümlerine ait ders bilgisine ulaşamamıştır. Tablo 3’de görüldüğü üzere devlet üniversitelerinin işletme bölümlerinde muhasebe dersi eğitiminin toplam içerisindeki payı yüzde 77, vakıf üniversitelerinde ise yüzde 73’dür. Devlet üniversitelerinde ilgili ders daha yoğun olarak İşletme bölümü ders programlarında yer almaktadır.

Tablo 3: Muhasebe Denetimi Dersinin Ders Programında Yer Alma Durumu

	İşletme		Ağırlık %	
	Bölüm	Sayısı		
	Devlet	Vakıf	Devlet	Vakıf
Ders programında Denetim dersi yer alan bölümler	79	40	% 77	% 73
Ders programında Denetim dersi yer almayan bölümler	16	11	% 16	% 20
Ders programına ulaşılamayan bölümler	8	3	% 7	% 7
	103	54	% 100	% 100

Bilgilerine ulaşılan 40'ı vakıf, 79'u devlet üniversitesi olmak üzere 119 adet İşletme bölümünün eğitim dili incelendiğinde ise, 100 adet Türkçe işletme bölümü, 17 adet İngilizce işletme bölümü ve 2 adet Almanca işletme bölümü bulunduğu tespit edilmiştir (Tablo 4).

Tablo 4: Öğrenim Diline Göre İşletme Bölümü Dağılımı

Fakülte	Devlet Üniversiteleri			Vakıf Üniversiteleri	
	İşletme Türkçe	İşletme İngilizce	İşletme Almanca	İşletme Türkçe	İşletme İngilizce
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	52	7	1	26	2
İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi	1	1		1	
İktisat Fakültesi	1				
İşletme Fakültesi	11	2	1	3	1
İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi				3	2
Siyasal Bilgiler Fakültesi	1			1	
Yönetim Bilimleri Fakültesi		1			1
Genel Toplam	66	11	2	34	6

Muhasebe denetimi derslerinin işletme bölümlerinde zorunlu ve seçmeli olmasına ve ders saatine göre dağılımı ise Tablo 5 ve 6’da gösterilmiştir.

Tablo 5: Muhasebe Denetimi Derslerinin Türü

Fakülte	Ders Türü			
	Devlet		Vakıf	
	Seçmeli	Zorunlu	Seçmeli	Zorunlu
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	37	23	16	12
İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi	1	1	1	
İktisat Fakültesi		1		
İşletme Fakültesi	11	3	4	
İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi			5	
Siyasal Bilgiler Fakültesi		1		1
Yönetim Bilimleri Fakültesi	1		1	
Genel Toplam	50	29	27	13

Devlet üniversitelerinde verilen derslerin 50 adedi seçmeli, 29 adedi ise zorunlu ders olarak ders planlarında yer almaktadır. Vakıf üniversitelerindeki sayı ise 27 adet seçmeli, 13 adet zorunlu şeklindedir. Ağırlıklarına baktığımızda devlet üniversitelerinde muhasebe denetimine ilişkin seçmeli ders ağırlığı yüzde 63, vakıf üniversitelerinde ise yüzde 67,5’dir.

Muhasebe denetimi dersine ilişkin ders saati bilgisi ise Tablo 6’de sunulmuştur. Dersler ağırlıklı olarak 3 saat şeklinde verilmektedir.

Tablo 6: Muhasebe Denetimi Ders Saati

Ders Saati	Devlet		Vakıf	
	Zorunlu	Seçmeli	Zorunlu	Seçmeli
2 saat	1	2		3
3 saat	26	48	13	24
4 saat	2			
Toplam	29	50	13	27

Çalışmanın kapsamı her ne kadar İşletme bölümleri ile sınırlı tutulmuşsa da Üniversitelerin internet siteleri üzerinde yapılan içerik analizinde farklı bölümlerde de muhasebe denetimi dersinin verildiği tespit edilmiştir.

Tablo 7: Muhasebe Denetimi Dersi Verilen Diğer Bölümlere İlişkin Bilgiler

Fakülte	Türü	Bölüm	Öğretim Dili		Türü		Ders Saati
			Türkçe	İngilizce	Zorunlu	Seçmeli	
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	Devlet	Uluslararası Ticaret ve Finans	✓		✓		3
		Uluslararası Ticaret ve Finans		✓		✓	3
İşletme Fakültesi	Devlet	Uluslararası Ticaret ve Finans		✓		✓	3
İşletme Fakültesi	Vakıf	Uluslararası Ticaret		✓		✓	3
İşletme Fakültesi	Vakıf	Muhasebe ve Denetim	✓		✓		3
İşletme Fakültesi	Vakıf	Muhasebe ve Denetim	✓			✓	3
İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi	Vakıf	Muhasebe ve Denetim	✓		✓		3
İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi	Vakıf	Uluslararası İşletme Yönetimi	✓		✓		3
Uygulamalı Bilimler Fakültesi	Devlet	Uluslararası Ticaret ve Lojistik	✓			✓	3
Yönetim Bilimleri Fakültesi	Devlet	Yönetim Bilimleri	✓		✓		3

Tablo 7’de görüldüğü üzere 4’ü devlet olmak üzere 11 üniversitede İşletme dışındaki bölümlerde de denetim dersi verilmektedir. Bu bölümlerde eğitim dili ağırlıklı olarak Türkçe olup, 5’i zorunlu, 4’ü ise seçmeli ders türündedir. Ders saatleri ise tümü için 3 saat olarak tespit edilmiştir.

3.3.2. Üniversitelerin İşletme Bölümleri ve Muhasebe Denetimi Derslerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde, üniversitelerin işletme bölümlerinde okutulan muhasebe denetimi derslerinin içeriği incelenmiştir. İçerikler, öğrencilerin denetim kavramını, denetim mesleğini ve denetim süreçlerini

kavrama noktasında yeterli olup olmadıkları açısından değerlendirilmiştir. İçerikler genellikle tek paragraf halinde hazırlanmış olmakla birlikte birbirine benzer niteliktedir. Konuya ilişkin birkaç örnek aşağıda yer almaktadır;

“Dersin İçeriği: Temel Kavramlar, Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları, Denetim Raporu Süreci ve Planlaması, (Bir denetim raporunun hazırlanma şekli ve denetim plânlaması.), Denetim Kanıtları ve Teknikleri, (Geleneksel kanıt toplama teknikleri ile kanıt türleri.), Çalışma Kağıtları, İç Kontrol Sistemi, (İç kontrol sisteminin kurulması, Etkin bir iç kontrol sistemi için temel ilkeleri, İç kontrol sisteminin iç denetimdeki rolü, İç kontrol sisteminin dış denetimdeki rolü.), Varlık ve Kaynak Hesaplarının Denetimi, (Nakit ve nakit benzeri değerlerin denetimi, Alacakların denetimi, Stokların denetimi, Duran Varlıkların denetimi, Borçların denetimi ve Öz Kaynakların denetimi.), Sonuç Hesapları ve Mali Tabloların Denetimi, (Sonuç hesapları ile malî tablolarda yapılabilecek muhtemel hata ve hileler.)”

“Bu derste işletmeler için önemli bir husus olan finansal tabloların denetimi sürecinin başından sonuna ele alınması ve bu süreç ile ilgili önemli konuların öğretilmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda denetim mesleği, denetim sorumlulukları ve hedefleri, denetim kanıtları, denetim planlaması, satış ve tahsilat döngüsünün denetimi, ücret ve personel döngüsünün denetimi, satın alma ve ödeme döngüsünün denetimi, stoklama ve depolama döngüsünün denetimi, nakit bakiyelerinin denetimi, denetim sürecinin tamamlanması konuları ele alınacaktır.”

“Dersin amacı, bir işletmenin mali tablolarının bağımsız denetiminin nasıl yapılacağını göstermek ve denetim konusundaki güncel gelişmeleri aktarmaktır. Denetimin tanımı, denetim ve denetçi türleri, denetim standartları, iç kontrol sisteminin incelenmesi ve hesaplar bazında denetim çalışmalarının yapılmasıdır. Konuların tamamı detaylı bir şekilde incelenecek ve anlatılacaktır.”

Araştırmada; muhasebe denetimine ilişkin derslerin işletme bölümlerinin ders planlarında yer aldığı, genellikle bir adet seçmeli ders olarak ve haftada 3 saat okutulduğu, en çok kullanılan ders isminin “Denetim” olduğu, ders içeriklerine ise detaylı yer verilmediği tespit edilmiştir. Bölüm 3’de açıklandığı üzere, denetim alanında yetkinlik kazanma noktasında üniversite eğitimi süresince denetim derslerinin alınmasının öneminden dolayı bu derslerin, 7. ve 8. yarıyıllarda haftada 3 saat, seçmeli ders olarak verilmesi, içeriklerinin de mesleği tanıma ve temel yetkinlikleri kazanma noktasında fayda sağlayabilecek nitelikte hazırlanması ve denetim standartlarına da yer verecek şekilde genişletilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede oluşturulan ders içerik önerisi aşağıda yer almaktadır.

Tablo 8: Muhasebe Denetimi Dersi Ders İçeriği Önerisi

Hafta	Konular
1.Hafta	Denetime Giriş, Denetim Terminolojisi, Denetime Duyulan Gereksinim ve Tarihsel Gelişim Süreci, Denetim ve Denetçi Türleri, Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları
2.Hafta	Bağımsız Dış Denetim Standartları-Mesleki Standartlar- Türkiye’de Bağımsız Dış Denetim
3.Hafta	Denetim Süreci ve Planlanması, Denetim Programının Hazırlanması, Yürütülmesi ve Denetim Planının Aşamalarının Açıklanması
4.Hafta	Denetimde Önemlilik, Risk, Kanıt Kavramları ve Çalışma Kağıtları
5.Hafta	İç Kontrol Sistemi. Denetim Süreci İçerisinde İç Kontrolün Yeri ve Önemi
6.Hafta	İç Denetim. Bağımsız Denetim Sürecinde İç Denetim
7.Hafta	Denetçi Görüşü ve Denetim Raporu
8.Hafta	Denetimde Döngü Yaklaşımı, Satış ve Tahsilat Döngüsünün Denetimi
9.Hafta	Satın Alma ve Ödemeler Döngüsünün Denetimi
10.Hafta	Stoklar ve Maliyet Döngüsünün Denetimi
11.Hafta	İşletmeye Kaynak Sağlanması ve Geri ödemeler Döngüsünün Denetimi
12.Hafta	Hileli Finansal Raporlama ve Hile Denetimi
13.Hafta	Bilgi Teknolojileri, Bilgisayarlı Denetim Teknikleri ve Denetim İlişkisi
14.Hafta	Etik Kavramı ve Denetimle Olan İlişkisi

Bu çalışmada, Türkiye’deki devlet ve vakıf üniversitelerinin ilgili fakülteleri işletme bölümlerinde “muhasebe denetim” eğitiminin verilme düzeyine ilişkin bir inceleme yapılmıştır.

İncelenen programlarda dersin ağırlıklı olarak ‘Denetim’ adı altında açıldığı, derslerin büyük çoğunluğunun seçmlik ve genellikle haftada 3 saat olarak sekizinci dönem programlarında yer aldığı tespit edilmiştir. Araştırmaya göre, devlet üniversitelerinde ders verilme yüzdesi vakıf üniversitelerine göre fazladır. Araştırma sonuçları aşağıda özetlenmiştir:

a) Yükseköğretim Kurulu bünyesindeki 130 devlet, 78 vakıf üniversitesinden 157’sinde iktisadi ve idari bilimler fakültesi, işletme fakültesi, iktisat fakültesi, siyasal bilgiler fakültesi, işletme ve yönetim bilimleri fakültesi, iktisadi, idari ve sosyal bilimler fakültesi, yönetim bilimleri fakültesi ve insan ve toplum bilimleri fakültelerine bağlı lisans eğitimi veren 119 adet işletme bölümünde muhasebe denetimi dersi bulunduğu tespit edilmiştir.

b) 27 adet üniversitede ilgili fakülteler ve/veya işletme bölümlerinde ilgili ders yer almamaktadır. 11 adet üniversitenin internet sitelerinden ise konuya ilişkin bilgiye ulaşılamamıştır.

c) En çok kullanılan ders ismi “Denetim” dir.

d) Derslerin 77’si seçmeli, 42’i ise zorunlu ders olarak ders planlarında yer almaktadır.

e) Söz konusu derslerden, 6 dersin 2 saat, 111 dersin 3 saat ve 2 dersin 4 saat olarak verildiği tespit edilmiştir.

f) Bölümlerin ders içerikleri incelendiğinde ağırlıklı olarak tek paragraf halinde sunulduğu ve hafta bazında detaylandırılmadığı görülmüştür. Ayrıca içerikler Bağımsız Denetim Standartlarını kapsamamaktadır.

Bu çalışma bu alana katkı sağladığı gibi gelecekte lisans bölümü dışında yüksek lisans ve doktora ders programları ders içerikleri yönelik araştırmalara ve bu alandaki boşluğun doldurulması için gerekli bir temel oluşturmaktadır.

Gençlerin meslek seçimleri noktasında üniversiteler büyük önem arz etmektedir. Hem denetim mesleğinin tanıtılması hem de belirli eğitimlerden geçmiş uzman kişiler tarafınca yürütülmesi gereken Denetim mesleğinde uzmanlık kazanılması noktasında üniversite eğitiminin önemi yadsınamaz. Üniversitelerde muhasebe denetimine ilişkin derslerin okutulması, mevcut ders içeriklerinin genişletilmesi ve güncelleştirilmesi, bağımsız denetim düzenleyici kurumların ve bağımsız denetim şirketlerinin üniversiteler ile birlikte muhasebe denetimi eğitim programları organize etmeleri, özellikle öğrencilere staj imkanlarının sağlanması mesleğin gelişimi ve kalitesinin artırılması noktasında önem arz etmektedir. Denetim şirketleri ve meslek mensupları ile görüşülerek ilgili sektörlerin mesleki uzmanlık noktasında üniversite eğitiminden ne beklediğinin tespit edilmesi ve uygulamayı da içerecek yeni modeller geliştirilmesi de mesleğin gelişimi anlamında katkı sağlayacaktır

SONUÇ

Bu çalışmada, Türkiye'deki devlet ve vakıf üniversitelerinin ilgili fakülteleri işletme bölümlerinde “muhasebe denetim” eğitiminin verilme düzeyine ilişkin bir inceleme yapılmıştır.

İncelenen programlarda dersin ağırlıklı olarak ‘Denetim’ adı altında açıldığı, derslerin büyük çoğunluğunun seçmlik ve genellikle haftada 3 saat olarak sekizinci dönem programlarında yer aldığı tespit edilmiştir. Araştırmaya göre, devlet üniversitelerinde ders verilme yüzdesi vakıf üniversitelerine göre fazladır. Araştırma sonuçları aşağıda özetlenmiştir:

a) Yükseköğretim Kurulu bünyesindeki 130 devlet, 78 vakıf üniversitesinden 157'sinde iktisadi ve idari bilimler fakültesi, işletme fakültesi, iktisat fakültesi, siyasal bilgiler fakültesi, işletme ve yönetim bilimleri fakültesi, iktisadi, idari ve sosyal bilimler fakültesi, yönetim bilimleri fakültesi ve insan ve toplum bilimleri fakültelerine bağlı lisans eğitimi veren 119 adet işletme bölümünde muhasebe denetimi dersi bulunduğu tespit edilmiştir.

b) 27 adet üniversitede ilgili fakülteler ve/veya işletme bölümlerinde ilgili ders yer almamaktadır. 11 adet üniversitenin internet sitelerinden ise konuya ilişkin bilgi ulaşılamamıştır.

c) En çok kullanılan ders ismi “Denetim” dir.

d) Derslerin 77'si seçmeli, 42'i ise zorunlu ders olarak ders planlarında yer almaktadır.

e) Söz konusu derslerden, 6 dersin 2 saat, 111 dersin 3 saat ve 2 dersin 4 saat olarak verildiği tespit edilmiştir.

f) Bölümlerin ders içerikleri incelendiğinde ağırlıklı olarak tek paragraf halinde sunulduğu ve hafta bazında detaylandırılmadığı görülmüştür. Ayrıca içerikler Bağımsız Denetim Standartlarını kapsamamaktadır.

Bu çalışma bu alana katkı sağladığı gibi gelecekte lisans bölümü dışında yüksek lisans ve doktora ders programları ders içerikleri yönelik araştırmalara ve bu alandaki boşluğun doldurulması için gerekli bir temel oluşturmaktadır.

Gençlerin meslek seçimleri noktasında üniversiteler büyük önem arz etmektedir. Hem denetim mesleğinin tanıtılması hem de belirli eğitimlerden geçmiş uzman kişiler tarafınca yürütülmesi gereken Denetim mesleğinde uzmanlık kazanılması noktasında üniversite eğitiminin önemi yadsınamaz. Üniversitelerde muhasebe denetimine ilişkin derslerin okutulması, mevcut ders içeriklerinin genişletilmesi ve güncelleştirilmesi, bağımsız denetim düzenleyici kurumların ve bağımsız denetim

şirketlerinin üniversiteler ile birlikte muhasebe denetimi eğitim programları organize etmeleri, özellikle öğrencilere staj imkanlarının sağlanması mesleğin gelişimi ve kalitesinin artırılması noktasında önem arz etmektedir. Denetim şirketleri ve meslek mensupları ile görüşülerek ilgili sektörlerin mesleki uzmanlık noktasında üniversite eğitiminden ne beklediğinin tespit edilmesi ve uygulamayı da içerecek yeni modeller geliştirilmesi de mesleğin gelişimi anlamında katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- BEZİRCİ, M., & KARASİOĞLU, F. (2011). Türkiye’de Denetimin Tarihsel Gelişimi. <http://acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/14826/Makale.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim tarihi: 20.05.2020)
- BOZKURT, N. (2000). Muhasebe Denetimi. İstanbul: Alfa.
- BOZKURT, N. (2012). Denetim, Denetim Standartları ve Uygulamaları. Turmob Yayınları. Ankara.
- DENİZ, G., & AYDIN, Y. (2018). 2013-2017 Dönemlerinde Türkiye’de Bağımsız Denetçi ve Bağımsız Denetim Kuruluşlarının Durumu. Social Sciences Studies Journal.
- DOĞAN, B., & HİLAL, E. (2019). Türkiye’de Muhasebe Denetimi. İksad Yayınevi.
- ERÇİÇEK, M. (2016). Türkiye’de Denetimin Gelişimi ve Yeni Gelişmeler Işığında Denetimin Dönen Varlıklara Etkisi ve Bir Uygulama. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- GÜCENME, Ü. & ARSOY, A. (2006). Accounting Education in the History of Turkish Republic. Mali Çözüm Dergisi Özel Sayı, İSMMMO Yayını.
- GÜNDÜZ, M. (2018). Türkiye’deki Devlet ve Vakıf Üniversitelerinin Tüm Programlarında Muhasebe, Finansal Raporlama ve Denetim Standartları Eğitimi Üzerine Bir Araştırma. Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, s.185-212.
- <https://www.kgk.gov.tr>
- SAÇAKLI, Y. (2011). Adli Muhasebecilik Perspektifinde Türkiye’deki Üniversitelerde Muhasebe Denetimi Eğitimi ve Öneriler. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- SAKİN ÇAPAL, B. (2017). Türkiye’deki İşletmelerde Bağımsız Denetimin Rolü ve Kayıt Dışı Ekonomiye Etkisi. Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- TÜRKER, M. (2006). Türkiye’de Muhasebe Denetim Faaliyetlerinin Gelişimi. (89). Dayanışma Dergisi.
- UZAY, Ş., Tanç, A., & Erciyes, M. (2009). Türkiye’de Muhasebe Denetimi: Geçmişten Geleceğe-1. Mali Çözüm Dergisi.
- UZAY, Ş. & Tanç, A. (2013). "Üniversitelerde Lisans Düzeyinde Denetim Eğitimi: Karşılaştırmalı Bir Çalışma," XXXII. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 231-252.
- www.yok.gov.tr
- YILDIZ, Ş., & Akyel, N. (2018). Yeni Muhasebe Uzmanlık Alanlarının Muhasebe Eğitimindeki Yeri Ve Türkiye Örneği. Muhasebe ve Finansman Dergisi, 47-66.
- YÜCEL, A. G. (2016). Seçmeler 2016. İstanbul: İ.Ü. Muhasebe Enstitüsü.